

BORVÁK MÁRIA

NINCS IDŐM! VAGY MÉGSEM?

AZ OSZTÁLYFŐNÖK SZEREPE A DIÁK

JÓ IDŐ- ÉS ENERGIAGAZDÁLKODÁSÁNAK KIALAKÍTÁSÁBAN

– Hát nem sajnálják az időt? – kérdi Aliz.
– Miért sajnálnánk az időt? Az idő nem beteg. Te biztosan nem beszélgettél az idővel, nekem pedig jó barátom. – válaszol a Kalapos.
(Lewis Carroll: Aliz csodaországban)

Május folyamán, az érettségik, a félév és év végi nagy-, kis- és közepes dolgozatok, felelések, és a számtalan év végi programok közepette nem csoda, ha tanár és diák oldalról egyaránt elhangzik a leterheltség panasza: „Túl sok a dolog! Nincs időm szinte semmire, főleg nem magamra!”. Vannak ugyan taktikai lépések, ha úgy tetszik, trükkök, amiket ilyenkor ideig-óráig eredményesen be tudunk vetni, azonban fontos megértenünk, hogy a „kevés idő” akadályának hosszútávú és hatékony kezelése mély önismereti munka. Ebben a diákok segítségére siethet osztályfőnökük is, aki következetesen, saját példáján keresztül mutat utat, illetve segít a diákoknak az egyre növekvő teherrel és elvárásokkal való megküzdésben.

A következőkben a TANDEM, n.o. *Az élet játék 2.* kiadványából ismertetünk néhány gyakorlatot, és megközelítést, amelyek segítségével az osztályfőnök hatékonyan tud az időgazdálkodás témájával foglalkozni, tetszőleges mélységben, tanórai kereteken belül.

MIT IS REJT AZ IDŐGAZDÁLKODÁS TÉMÁJA

Az időgazdálkodás problematikája tulajdonképpen értékrendbeli kérdésekkel fonódik össze, ezért ez a téma az értékek, prioritások tisztázásáról is szól. Az időgazdálkodási technikák könnyen megtanulhatóak, bárki bármennyit kipróbálhat, viszont egyik sem működik hosszú távon, ha nincs mögötte az időgazdálkodás három pillére: a választás képessége, a határok meghúzása, a döntés.

Mindannyian a végtelen lehetőségek szorításában élünk – az ember mindent, amit akar, meg is valósíthat. Az ember a rövid élet – kevés idő fogságába került: egy véges emberi élet áll szemben a kínákozó lehetőségek végtelenségével. Az időgazdálkodás tehát a saját belső határaink megteremtését jelenti.

Ha ez sikerül, onnantól kezdve: „Arra van időd, amire akarsz!”

A TÉMA CÉLJA

Ráébreszteni a diákokat arra, hogy tudatosan döntsék el, mi az, ami igazán fontos számukra, mi az, amire valóban időt akarnak szálni. Mintaként egy időgazdálkodási gyakorlat is található ebben a fejezetben, de nem célja a fejezetnek bemutatni ezeket a technikákat. Ha sikerül felépíteni az időgazdálkodás

három pillérét (a választás képessége, a határok meghúzása, a döntés), akkor szabadon hozzákereshetők az egyénhez leginkább hozzáillő időgazdálkodási módszerek.

További cél felhívni a diákok figyelmét arra, hogy az idejük azon részét, melyet ők osztanak be, becsüljék meg és ne pazarolják el. Célunk ráébreszteni őket arra, hogy mennyi mindent tudnak kezdeni az idejükkel, és hogy ezért jól meg kell gondolniuk, hogy mire fordítják azt.

GYAKORLATOK

Én és az idő

Időkorlát: 5-10 perc

Létszám: egész osztály

Eszközигény: előre elkészített lista a megkezdett mondatokkal (lásd a leírásban) – táblára felírva vagy papíron kiosztva

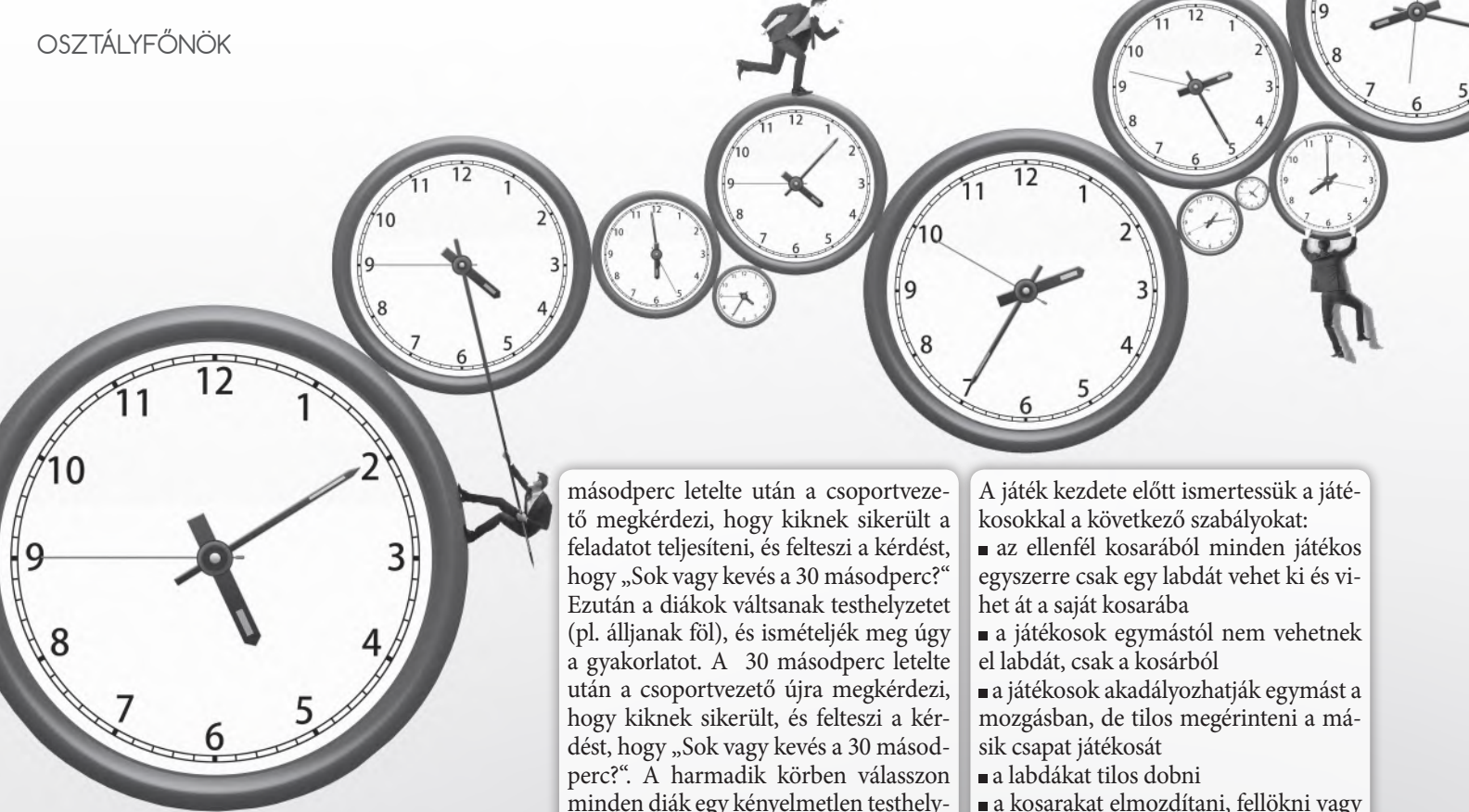
A gyakorlat célja: ráhangolódás a témára, a diákok idővel való viszonyának tudatosítása

Leírás: A diákok tetszőleges szempont szerint párokba rendeződnek, a párok egymás mellé ülnek. A csoportvezető az előre elkészített listát odaadja/megmutatja minden párosnak (a listát lásd alább). Ezt követően a párok feladata, hogy megosszák egymással, ők hogyan fejeznék be a lapjukon található befejezetlen mondatokat.

Befejezetlen mondatok listája (az alábbi listából 4-5 mondatot ajánlunk tetszőlegesen kiválasztani, az egyes párosok különböző mondatokból álló listát is kaphatnak):

- Többen mondták már, hogy pontos vagyok. Én igazából...
- Többen mondták már, hogy nem vagyok pontos. Én igazából...
- A pontos emberekkel én úgy vagyok, hogy...
- Akkor mindig figyelek a pontosságra, ha...
- Ha valaki más osztja be az időmet...
- Úgy érzem, hogy megáll az idő, amikor...
- Úgy érzem, hogy repül az idő, amikor...
- Akkor vagyok elégedett a napommal...
- Ha valahonnét elkések, akkor azt érzem, hogy...

- Amikor várni kell valakire, akkor azt érzem, hogy...
- Amikor egyszerre kellene két helyen lennem, akkor az alapján döntök...
- Jellemző rám, hogy úgy múlatom az időt...
- Mindennap hagyok időt a napomban arra, hogy...
- Számomra az év legeredményesebb időszaka...
- A napom legaktívabb időszaka...
- Nekem az év legfontosabb napja...

A páros beszélgetés végén egy közös megosztásban rákérdezhetünk, hogy kinek mi volt a legérdekesebb, amit a párjától hallott.

A gyakorlat variációi: A mondatok listáját tetszőlegesen lehet bővíteni, változtatni. A gyakorlatra rá lehet kötni egy alkotói feladatot is, pl. a beszélgetés után a diákok készítsenek az elhangzottak alapján egy képet/szobrot/fényképet „Én és az idő” címmel.

Sok vagy kevés?

Időkorlát: 3-5 perc

Létszám: egész osztály

Eszközigény: másodpercmutatóval ellátott vagy digitális falióra

A gyakorlat célja: az idő relativitásának az érzékeltetése

Leírás: A csoportvezető egy mindenki számára jól látható helyre kihelyezi a faliórát, majd elmondja az instrukciót, felszólítja a csoportot, hogy mindenki nézze a másodpercmutatót (digitális órán a másodperceket) 30 másodpercig úgy, hogy nem gondol semmi másra. A 30

másodperc letelte után a csoportvezető megkérdezi, hogy kiknek sikerült a feladatot teljesíteni, és felteszi a kérdést, hogy „Sok vagy kevés a 30 másodperc?” Ezután a diákok váltsanak testhelyzetet (pl. álljanak föl), és ismételjék meg úgy a gyakorlatot. A 30 másodperc letelte után a csoportvezető újra megkérdezi, hogy kiknek sikerült, és felteszi a kérdést, hogy „Sok vagy kevés a 30 másodperc?”. A harmadik körben válasszon minden diák egy kényelmetlen testhelyzetet (pl. álljon fél lábán vagy fogja meg a bokáját), és úgy ismételjék meg a gyakorlatot. A 30 másodperc letelte után a csoportvezető újra megkérdezi, hogy kiknek sikerült, és felteszi a kérdést, hogy „Sok vagy kevés a 30 másodperc?”

A feladat lezárásaként megbeszélhetjük, hogy mi minden határozza meg az időérzékelésünket, mitől tűnik valami kevés vagy sok időnek.

A gyakorlat variációi: az óra figyelését le lehet cserélni mozdulatsorra, amit végezni kell egy adott ideig. A mozdulatsor lehet összetett vagy éppen egy egyszerű, monoton mozdulat is (pl. végezzen a karjával körkörös mozgást a teste előtt és a tenyerét figyelje).

Fészkés játék

Időkorlát: 10-15 perc

Létszám: 10-20 fő

Eszközigény: két kosár, 30 kislabda vagy golyó, minimum 10x3m akadálymentes játéktér

A gyakorlat célja: rávilágítani, mennyire fontos, hogy hasznosan használjuk ki az időnket

Leírás:

A játékban két csapat versenyez egymással, hogy 120 másodperc alatt ki tud több labdát összegyűjteni a saját kosarába az ellenfél kosarából. Az a csapat nyer, akinek a játék lefújása pillanatában több labda van a kosarában (csak a kosárban lévő labdák számítanak). A két kosarat a játéktér két, egymástól legtávolabb lévő pontjában helyezzük el. A játék kezdete előtt egyforma mennyiségű labdát rakunk a kosarakba.

A játék kezdete előtt ismertessük a játékosokkal a következő szabályokat:

- az ellenfél kosarából minden játékos egyszerre csak egy labdát vehet ki és vihet át a saját kosarába
- a játékosok egymástól nem vehetnek el labdát, csak a kosárból
- a játékosok akadályozhatják egymást a mozgásban, de tilos megérinteni a másik csapat játékosát
- a labdákat tilos dobni
- a kosarakat elmozdítani, fellökni vagy teljesen elzárni az ellenféltől szintén tilos
- a csoportvezető 30 másodpercenként jelenti a hátralévő időt

A játék végén megszámloljuk a kosarakban lévő labdákat, és az alapján eredményt hirdetünk. Ezután teret adunk a diákoknak, hogy megosszák a játékhoz kapcsolódó élményeiket és kifejtsek, hogy melyik volt a legjobb stratégia, és ha újra játszának, akkor milyen stratégiát választanának. Rá lehet mutatni arra is, hogy sosem tudtak több labdát átvinni az ellenfél kosarából, mint ahányan vannak a csapatban. Nem érdemes többször megismételni a játékot, mert elveszti a hatását.

Veszélyek és tapasztalatok:

- ügyeljünk a diákok biztonságára és testi épségére (a terem elrendezésénél és az indulatok elszabadlásánál)
- hívjuk fel a diákok figyelmét arra, hogy ügyeljenek egymás testi épségére
- amennyiben úgy látjuk, hogy a 120 másodperc túl sok vagy kevés, akkor bátran módosítsuk az időkorlátot, de úgy, hogy arról ne tájékoztassuk a diákokat

Feladatkezelés – időgazdálkodási technika

Időkorlát: 10-15 perc

Létszám: korlátlan

Eszközigény: íróeszköz, papír

A gyakorlat célja: Megmutatni gyakorlatban a diákoknak, hogy lehet feladataikat összegyűjteni, elemezni fontosság és időigényesség szempontjából

Leírás: Adjuk ki feladatként, hogy 4-5 percben mindenki állítsa össze az elkövetkező heti feladatainak listáját. A táblára segítségként rajzoljuk fel az alábbi ábrát, és kérjük meg a diákokat, hogy a listájukon szereplő feladatokat csoportosítsák az ábra szerint:

Magyarázzuk el a diákoknak, hogyan kell kitölteni a táblázatot:

- a jobb felső cellába kerülnek azok a feladatok, melyek fontosak és nagyon időigényesek is
- a jobb alsó cellába azok, amelyek nagyon időigényesek, de nem annyira fontosak
- a bal felső cellába azok, amelyek fontosak, de kevésbé időigényesek
- a bal alsó cellába pedig azok, amelyek nem fontosak és nem is időigényesek

A diákok dolga, hogy minden feladatukat meghatározzák fontosság és időigényesség szempontjából. Az időigényességre akár pontosan megszabott időt is írhatnak.

Példa: kidolgozni egy érettségi tételt – fontos – nagyon időigényes, 2-3 óra

Miután mindenki elkészítette listáját és csoportosította az ábra szerint, csoportosan (párban, négyesben) beszéljük meg, kinek mi a fontos vagy nem annyira fontos feladata a következő héten, hogy miért fontos az a feladat, mennyi időt szánnak a feladatokra, s miért annyit, stb.

Ha megtehetjük, egy hét múlva üljön össze az osztály, s beszéljék meg, kinek hogyan sikerült elvégeznie tervezett feladatait, valójában mennyi időre volt szükségük a megvalósításukhoz.

A gyakorlat variációi:

- A gyakorlat egy kicsit időigényesebb változatát úgy is meg lehet oldani, hogy kártyalapokra írják fel a diákok a feladataikat, ugyanúgy határozzák meg fontosság és időigényesség szempontjából azokat, majd állítsák fontossági sorrendbe őket. A diákok ezután megnézhetik egymás feladatainak „fontossági ívét”, s összevethetik, megvitathatják egymás közt is. Ha esetleg félénkek, akkor csoportosan legyen megbeszélve, mint a fentiekben.
- A gyakorlatban akár két hetes vagy akár hónapos terveikkel is dolgozhatunk, de figyeljünk arra, hogy ez már sokkal több időt igényel mind a listák elkészítése, mind a megbeszélés szempontjából.

További gyakorlatok is találhatóak a TANDEM, n.o. Az élet játék 2. kiadvány Időgazdálkodás fejezetében

BORBÁS VERONIKA – GENCS KINGA

OKTATÁSI MÓDSZEREK A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ ÉS A ROMA TANULÓK KÖRÉBEN

A társadalmi problémák kezelésében nagy szerepe van oktatási intézményeknek, hiszen az itt dolgozó tanárok, pedagógiai szakalkalmazottak és technikai munkatársak sokat tehetnek és tesznek is azért, hogy ne alakuljanak ki társadalmi feszültségek a roma és nem roma gyermekek közt, ugyanakkor a családi háttérnek is nagy szerepe van a gyerekek problémákhoz való viszonyulásában. A hátrányos helyzetű tanulók mögött azonban nem áll az iskolai oktatás kiegészítését és kompenzálását anyagilag biztosítani képes család, éppen ezért boldogulásuk esélyeit sokkal inkább befolyásolja, hogy mi történik velük az oktatási rendszerben, szemben egy átlagos középosztálybeli családban felnőtt tanuló esélyeivel.

Az iskolai teljesítményt a szakemberek négy komponens alapján vizsgálják: elsőként a biológiai és pszichés tényezőket veszik figyelembe, másodikként a pedagógus személyét és beállítódását, harmadikként a pedagógiai tényezőket, negyedikként pedig a társadalmi tényezőket. Az általunk vizsgált szempont a pedagógiai tényezők közé tartozik, konkrétan az elmélet és a gyakorlat összefonódását kutatjuk. Összevettük néhány pedagógiai pszichológiával foglalkozó professzor kutatási eredményét a romák oktatásával kapcsolatban, ami a biológia tanítása kapcsán is érvényesnek bizonyult:

- Bindorffer Györgyi (2012) mutatott rá arra, hogy a roma gyerekeknek nagyon nagy a mozgásteret, az iskola szabályzó közege frusztrációt vált ki, ami esetünkben magyarázatot ad arra, miért hatékonyabb a természetben történő tanulás
- Kállai Ernő és Kovács László (2009) a rokonság, a nagycsalád és a tágabb környezet szocializációban betöltött szerepére hívja fel a figyelmet. A roma gyerek problémái kezelésében családjában egy teljes közösségre számíthat, viszont ha az iskolában egy gyerek eltér a közösség normáitól, kirekesztetté válik. Ezért okoz szinte feloldhatatlan problémát a roma gyerekek számára, ha a családi és iskolai normák eltérőek. A tanulmányi kirándulások, erdei iskolák nemcsak a tanulás szempontjából jelentősek, hanem segítenek összekovácsolni a tanulókat. A természet teljesen más környezetet teremt, a különböző didaktikai játékokkal pedig bevonjuk azokat a tanulókat is a tanulás folyamatába, akik az iskolapadban passzívnak bizonyulnak, így a kommunikáció nemcsak a tanár-diák viszonyában fejlődik, hanem a tanulók közt is.
- Forray R. Katalin és Hegedűs T. András (1991) arra a következtetésre jutott, hogy a roma tanulók életéből kimarad a dackorszak, mivel az anyák gyermekeik igényeit (evés, alvás, játék) szinte azonnal kielégítik, csak nagyon nehezen vagy egyáltalán nem alakul ki ezeknél a gyerekeknél a frusztrációtűrés. Ezt a jelenséget a pedagógiai pszichológiában az iskolaérettséggel hozzák összefüggésbe, vagyis a felzárkóztatás céljából is figyelembe kell venni, mely módszerek bizonyulnak hatékonyabbnak. Gyakorlati módszerek alkalmazása során ezek a gyerekek sokkal nagyobb aktivitást mutatnak, bátrabban szólnak hozzá a tananyaghoz, mindamelllett előszeretettel osztják meg a tananyaghoz kapcsolódó tapasztalataikat, észrevételeiket.
- Hanák Zsuzsa (2009, 2012) szerint a roma tanulók életében minimális szerepet kap a serdülőkor. A korai házasságkötések is bizonyítják, hogy nagyon gyorsan